

Югак

Югак
21

Зміст

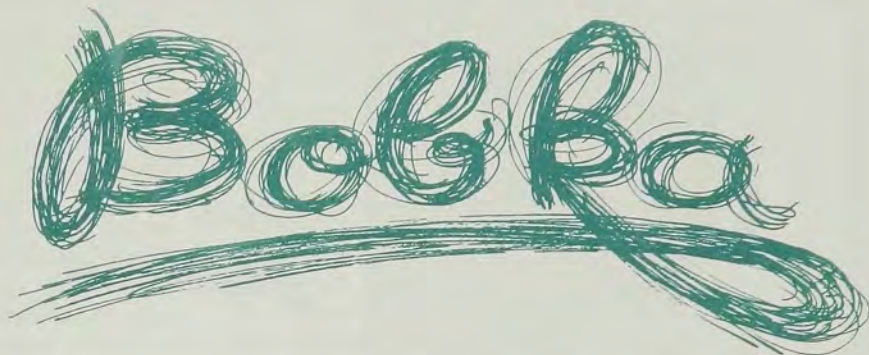
сторінка

- 1 З гаври Старого Вовка
- 2 З дитячих років Лесі Українки
- 4 Кім
- 7 Гри Кіма
Таємниці цікавого світу
- 8 Таємниці Маїв
- 10 Король і Карлик
- 12 Хто винайшов кошиківку
- 13 Кукулькан
- 14 Брати Мовглі
- 19 Чи знаєш, що?
- 20 Майстеркування
- 22 Гокус-Покус
- 23 Загадки
Розгадки загадок
- 24 Все доброї гадки
Пластові усмішки

БЕРЕЗЕНЬ 1963

З НАМ СТАЛО

*Цим разом, Дорогі Друзі, замість листа до Вас,
подаю Вам дещо про нашу велику письменницю,
Леся Українку.*

Ваш Старий Вовк

ЛЕСЯ УКРАЇНКА

(24. II. 1871 — 1. VIII. 1913)

Хто з нас не чув про Леся Українку! Більшість із нас знає, що Леся Українку ми вважаємо не тільки одною з найбільших людей у нашій літературі, але також і найбільшою досі українською поеткою. Ми знаємо, що вона писала багато віршів, бадьорих, сильних (як "Проти надії таки сподіватись" — "Contra Spem Spero"), ряд глибоких символічних та інших драм (як "Блакитна Троянда", "Бояриня", "Лісова Пісня"), казки і "Про Оха-чародія") та оповідання ("Метелик", "Біда навчить"). Дехто з читачів напевно чув і про її переклади із чужих мов. Тут саме, напевно, всім буде цікаво дізнатись, як Леся дорожила знанням, і попри те, що через своє слабе здоров'я вона не могла студіювати в школах, то зуміла добре опанувати і володіти багатьма мовами:

Маючи тринадцять років, Леся вже володіла грецькою, німецькою, російською та французькою мовами, і писала переклади французьких казок. В 1893 році вийшла її збірка перекладів казок з німецької мови — поета Гайне. Після того, знаючи вже й італійську мову, вона почала вивчати ще й англійську (бо дуже хотіла читати твори Шекспіра в оригіналі), болгарську і польську мови.

Разом вона знала вісім мов! Якою ж великою людиною вона була не тільки тому, що залишила нам таку велику свою літературну спадщину, але й тому, що мала таке велике знання і вміла його так корисно вживати і тим стати корисною своєму народові. Дивлячись на її постать, чи не зростає в нас бажання не тільки краще пізнати і вивчити нашу мову, але ще й добре вивчити хоч кілька інших?

Л-ка

ОЛЬГА КОСАЧ-КРИВИНЬК ПРО СВОЮ СЕСТРУ

*З дитячих
років
Лесі
Українки*

Тут подаємо спогад сестри Лесі Українки, яка живе тепер в Америці.

Леся Українка (справжнє ім'я її Лариса Петрівна Косач) була всього на півтора року молодша за свого брата Михайла — Мішу. Ще змалку, як і все життя, вони не лише мали одне до одного правдиво братерські почуття, а й були найщирішими приятелями, найвірнішими друзями. До початку 13-го року Лесиною життя вони вдвох були в усьому нерозлучні: разом бавилися, разом читали, разом училися, разом розважалися. За таку нерозлучність їх двох жартома називали одним спільним ім'ям — «Мішолосіє», — (Леся до п'яти років звали Лосю, а тоді вона перейменувалася на Лесю, бо їй не подобалося ім'я Лося).

Міша навчився дуже рано читати, а що Леся навчилася разом з ним, то до чотирьох років вона вже зовсім справно читала. А на початку шостого року життя навчилася писати навмисно для того, щоб написати першого в житті листа (до своїх любих дядька та дядини Драгоманових).

Найулюбленишими книжками в малих Лесі і Михайла були томи «Трудів Чубинського» з українськими народними піснями та казками, «Сербські народні думи й пісні» в українському перекладі М. Старицького, «Міти стародавніх греків» та ще книжечка про подорожі різних славних мандрівників. Ті книжки вони знали мало не цілі напам'ять. Крім тих книжок, вони читали багато й інших, бо обоє були дуже охочі до читання.

Гралися вони в різні вичитані події: в різні українські народні казки, у «юнака та білу вілу» із сербських дум, — Михайло був юнак, а Леся віла (її навіть малою прозвали «віла біла»); в різні пригоди з грецьких мітів, там Михайло вдавав різних героїв, а Леся — благородних, великодушних дівчат та жінок; гралися й у подорожі до невідомих країн, до диких людей, у Робінсона Крузо. — Михайло був Робінсон, а Леся — П'ятниця.

Крім читання і забав, мали вони літом і «поважну роботу», бо завжди самі обробляли свій квітник і город дитячий. Леся зовсім маленькою, у шість років, навчилася шити й вишивати, а як їй подарували тоді ножички й голника, то вона шанувала й пильнувала їх більше, ніж усіх своїх забавок. І тоді вже задумувала вишити батькові сорочку. Бабуні, своїй хрещеній матері, що дуже її любила та пестила, Леся охоче «допомагала» в господарстві, наприклад — пекти булки. Батько жартував, що незабаром вона й бабуню переважить, така з неї хороша господиня.

Мали Леся з Михайликом багато наукових ігор, наприклад, такі кубики, щоб складати географічні карти, і, пишучи про них у листі до дядька, шестилітня Леся могла написати, що там «є багато помилок».

Хоч до читання й до роботи Леся бралася поважно та пильно, і забави в неї були змістовні та розумні, але була вона малою дуже весе-

ла й любила співати й танцювати. Танцювала вона знов таки вдвох з Михайлом «козака». Певне, пізніше, як була вона вже хвора і не могла танцювати, а часто й ходити, то пригадувалися їй ті дитячі танці, бо казала не раз, що як чує музику до танцю, то такий жаль їй бере, що плакати хочеться.

Ляльок у Лесі ніколи не було, бо вона не любила їх і гратися ними не хотіла, може й тому, що гралася з Мішею, а він нехтував ляльками, називав їх «ідолищами поганими» і всяко знущався з ляльок молодших сестер. Леся ж не тільки не завдавала нам, своїм молодшим сестрам, жалю, а ще робила нам літом із трави прехороших зелених «мавок», убираючи їх в одіжку з листу та квіткових пелюсточок. А нашим купованим лялькам майстерно вишивала сорочки, шила гарну одіжку, плела віночки з манюсінських квіточок, низала намисто з різних зерняток.

Як було Лесі десять з половиною років, то вона в Києві почала вчитися з учителями разом із Михайлом і всього того, чого й він учився, готуючись поступити до класичної хлоп'ячої гімназії; отже, вивчала Леся й стародавні мови — грецьку й латинську. Її мати писала тоді бабуні, що Леся вчиться всього того, що й Міша, але ще краще за нього потрапляє в науці. Крім науки, спільної з Михайлом, Леся в Києві систематично брала лекції гри на фортеп'яно, якої її почала вчити ще раніше тітка Олександра Косач. Дуже любила Леся музику і була до неї вельми здібна, здатна навіть до компонування, та, на нещастя, могла вчитися грати всього одну зиму, бо в неї почала боліти ліва рука і не давала грати.

Училася Леся систематично в учителів разом із Михайлом усього дві зими, а потім, коли їй було 12 і півроку, їй довелося розлучитися з Михайлом у науці і взагалі в більшій частині життя, бо він ще готувався і вступив до гімназії, далі до університету і приїздив додому лише на свята та вакації. У Лесі ж так сильно розболілася рука, що її довелося оперувати, багато часу минуло, поки вона загоїлася до операції, а там почала так само на туберкульозу кісток слабувати нога і хвора була багато років, що тримало

Лесю в ліжку або проганяло її з дому кудись на лікування. Через недугу Леся вже ніколи більше не вчилася з учителями, ніколи не була в жодній школі, однак же була високоосвіченою людиною, знала багато мов, гарно грала, між іншим — часто грала власні композиції-імпровізації, яких вона, на жаль, не вміла записати нотами.

Ту всю освіту Леся здобула сама, завдяки своїй великій охоті до науки та своїй незвичайно сильній, мужній вдачі, якими вона не раз перемогала муку болю, муку туги й жалю, що так смутно минають її дитячі й юнацькі літа, але часто й лежачи, читала, читала і вчилася тим читанням безперестанно все своє життя.

Леся була горда та відважна, — у першому своєму листі, на шостому році життя, вона скаржилася, що одна знайома казала, що вона Леся, не може злізти на якусь там, не дуже високу, гору. Видно це недовір'я до її сили дуже її образило.

Свого першого вірша «Надія» Леся написала, як їй було близько дев'яти років.

Леся була така «сильна духом», що не лише ніколи сама не тратила надії та мужности, а ще знаходила в собі снагу підбадьорювати інших. Лежачи хвора в постелі, коли всі навкруги сиділи і втішалися з весни, вона не лише собі знайшла потіху в тій біленькій пелюсточці, що послала їй з яблуньки весна крізь вікна, а знайшла в собі силу написати у «Веснянці», присвяченій мені, між іншим такі слова:

*«Як дрібній дощі
Заслонять нам світ на весні,
Як нам молодощі
Пов'ються у хмари сумні, —
Не тратьмо надії
В літа молодії!
Весняного ранку —
Співаймо, сестрице, веснянку!» —*

Найкращою пошаною для пам'яті Лесі Українки, цього втілення благородства духа, лагідности, доброти, а разом із тим незламної сили й мужности, буде, коли юні її земляки з непоборною надією в серці будуть так само напосідливо, як вона, учитися й працювати над собою, щоб стати гідними її укоханой України.

Kim

ЗВІДКИ ВЗЯЛАСЯ ГРА КІМА?

Кожний пластун знає «Гру Кіма». Походить ця назва гри від імени героя повісти англійського письменника Рудіярда Кіплінга «KIM». В цій повісті можна знайти багато цікавого і корисного пластунам. Подаємо його в скороченню — як переказав його основник світового скавтського руху, Байден Павел.

Кім — або повним ім'ям Кімбала О'Гара — був сином одної ірландської родини в Індії — коли Індія була ще частиною Бритійської Імперії. Батьки Кіма померли, коли він був ще дуже малою дитиною, і він лишився під опікою тітки, яка була дуже бідна і жила в Індії.

Грався Кім лише з індійськими хлопцями і так навчився говорити їхньою мовою та пізнав їхні звичаї, як ніякий інший європейський хлопець. Крім того потоваришував він із мандрівним жерцем (індійським священиком), який подорожував по цілій Індії. З ним малий Кім обходив цілу північну частину цієї країни.

Нарешті одного дня він повернувся до місця, де стояла постоем військова частина його батька. Його заарештували, бо підозрівали, що він прийшов до військового табору, щоб красти. Однак, коли обшукали його кишені, знайшли його метрику і переконались, що він власливо належить до них. Частина взяла його під свою опіку і почала виховувати. Але Кім так звик до індійців, серед яких виховався, що коли лише дістав вільну хвилину, одягався в індійський одяг і йшов до своїх товаришів.

Одного разу, коли він там мандрував поміж мешканцями Індії, він зустрів певного пана Лургана, який торгував дорогішими каменями і різними рідкостями. В дійсності Лурган працював для англійської державної розвідки — торгуючи із різними людьми, він збирав інформації і передавав їх, куди треба.

Цей чоловік зразу побачив, що Кім має небуденне знання індійських мов і звичаїв. Він вирішив, що з Кіма був би дуже корисний агент для державної розвідної служби; себто, що Кім міг би бути свого роду детективом поміж во-

рожими групами в Індії. Але раніш, ніж дати малому Кімові таке важливе завдання, Лурган вирішив випробувати хлопця, щоб переконатись, чи він досить відважний і чи має силу волі.

Щоб переконатись про силу волі Кіма, Лурган пробував його загіпнотизувати, себто змусити його виконувати волю Лургана. Це людина з сильним характером і волею може зробити із слабовольним. Лурган робив це так: він кинув на землю гладушик із водою так, що той розбився на дрібні кусні. Тоді він положив свій палець на шию хлопця і побажав, щоб цей уявив собі, що гладушик знову цілий. Та як він не намагався, щоб думками заволодіти волею хлопця, це йому не вдалося. Кім, бачив, що гладушик розбитий і не хотів ніяк сприйняти думки, що він цілий. Був навіть момент, що він уже майже послухав Лургана — йому почало здаватись, що гладушик стає цілим — та це видіння зникло.

Більшість хлопців (чи дівчат) дозволила б своїм думкам та очам блукати, і не змогла б їх тримати на одному предметі. Таку людину легко загіпнотизувати.

І так Лурган переконався, що в Кіма сильна воля. Іншими пробами він переконався, що Кім легко навчається і легко запам'ятовує. Тоді він почав привчати Кіма спостерігати маленькі подробиці із буденного життя і запам'ятовувати їх. Це і в пластунів є одним із дуже важливих способів тренінгу; це здібність, яка дуже важлива і корисна в житті. Але цю здібність треба опанувати і постійно вправляти, де б ми не були. Лурган учив Кіма спостережливості і запам'ятання тим способом, що показував йому таку із дорогішими каненя-

Рудіард Кіплінг — це англійський письменник, який народився в Бомбею, в Індії року 1865-го. Більшу частину свого життя прожив він в Індії, тому цю країну знав дуже добре, краще, ніж свою рідну Англію. Написав він багато казок, оповідань, повістей, віршів; писав головню про Індію, яку знав і любив. Писав багато про звірів. В цьому числі ЮНАКА знайдете, крім історії про Кіма, ще й уривок із найкращої повісти Кіплінга — «Книга Джуанглі».

ми різних кольорів і видів. Кім міг дивитись на них протягом хвилини і за цей час він мав запам'ятати собі, скільки каменів було на таці і які вони. Спочатку Кім міг запам'ятати тільки кілька і не міг їх точно описати, та після кількох вправ він навчився пам'ятати їх усі дуже докладно.

Це саме повторював Дурган з таким самим успіхом і з іншими предметами. І от спостережливість хлопця виплекалась до такого рівня, що його вчитель уважав підготовчу працю скінченою. Кіма тепер можна вже пускати на поважнішу працю. Почалося з того, що юнак виїхав на довгу мандрівку із старим афганцем, кінським гандлярем. Кім до нього дуже прив'язався, а приязнь між ними ще більше скріпилася, коли Кім довідався, що й старий афганець є агентом розвідочної служби. При одній нагоді Кім прислужився йому, коли переніс за нього дуже важливу довірочну вістку. Другим разом він урятував афганцеві життя підслухавши, як кілька тубільців змовлялися гандляра вбити. Трапилось це в караван-сераї. Змовники спали поруч з афганцем і Кімом, тож утекти було важко. Тоді Кім почав удавати, що йому приснився кошмар, зірвався з ліжка, розбурхав афганця і вчасно його остеріг перед загрозою.

Після цієї пробної мандрівки, Кіма прийняли в члени тайної розвідної служби (Сікрет Сервіс) і дали йому умовний тайний значок, що його носили на шиї всі співробітники розвідки. Крім того також довірили Кімові умовне гасло, яке вставлялось підчас розмови особливим способом у речення і втаємниченим людям давало знати, що він є членом розвідки. Пластуни звичайно мають теж такі таємні знаки, за допомогою яких вони порозуміваються поміж собою.

Членів таємної розвідної служби було в Індії дуже багато і вони один одного не знали з вигляду. Тому треба було їм мати такі таємні знаки, щоб могли пізнати себе поміж людьми, часто ворогами. Але це треба було робити так, щоб ніхто інший не пізнався і не викрив таємного агента.

Одного разу, їдучи в потязі, Кім стрінув іншого члена розвідної служби, якого він не знав. Агент цей був схвильований і поранений у голову; він увійшов до вагону і пояснював

подорожнім, що, поспішаючи до потягу, він упав і покалічився. Кім, як добрий розвідник-спостерігач, зразу звернув увагу, що поранення мали гострі краї, не такі, як від упадку і подрапання. Тому він не повірив оповіданню цього чоловіка і почав його уважно обсервувати. Коли чоловік почав перев'язувати собі голову, Кім побачив у нього на шиї знак тайної розвідки; Кім показав йому свій. Коли цей чоловік побачив у Кіма відзначку, уставив у свою розмову таємну кличку-гасло. Кім відповів йому, як належало. Тоді агент потягнув Кіма в куток і пояснив йому, що він виконував важливе доручення тайної служби, але вороги викрили його, поранили, мало що не вбили, а тепер полюють за ним. Вороги напевно бачили, як він сідав до потягу, то вже певно телеграфічно попередили своїх співників на наступній станції про його приїзд. Агент мав передати вістку певному старшині, але так, щоб змовники не зловили його подорозі. Як зробити це?

Тут Кімові прийшло на думку агента передягнути.

В Індії є баато жебраків-факірів, які вештаються постійно по цілій країні. Вони майже не носять ніякого одягу, лиш помазують себе попелом і вимальовують на обличчі різні знаки. Їх уважають за дуже святих і люди завжди допомагають їм грішми і харчами. Отже, Кім цимішав борошна з попелом, що знайшовся в люльці агента; роздягнув свого несподіваного товариша й обмазав його тією мішаниною. Кім завжди носив із собою маленьку скриньочку з фарбами у фалдах своєї одежі. Тепер ця передбачливість стала в пригоді: фарбами Кім нарисовав на чолі агента відповідні знаки. Рани замазав Кім борошном, а зверху посипав попелом. Це ті рани сховало, а теж допомогло їм хутніше гоїтись. Наостанку хлопець скуповдив агентові волосся і присипав порошком. Це надало агентові такий вигляд жебрака, що й рідна ненька його б не пізнала!

Незабаром доїхали вони до великої станції, де — згідно з умовою — агент мав передати вістку старшині. Цього старшину легко було відшукати на платформі; та як йому передати непомітно вістку? Штучний “жебрак” неначе ненароком штовхнув старшину. Цей вилаявся по-англійськи. “Жебрак” відповів йому по-індійськи — у свою мову вставляючи умовлене гасло. Старшина, хоч удавав, що не вміє по-індійськи, проте, дуже добре зрозумів потайне гасло. Він відразу знав, що перед ним член розвідки, а не простий жебрак. Тому старшина вдавав, що він ображений, буцім то заарештував жебрака й відвів його на поліцію, де вже спокійно міг з ним поговорити про справи.

Це все зроблено було так гладенько і спритно, що на платформі ніхто й не завважив, що всі три — старшина, жебрак і Кім — пов'язані між собою таємними нитками і що цей мізерний факір-жебрак — це в дійсності член розвідки, який нещодавно ледви втік від смерти.

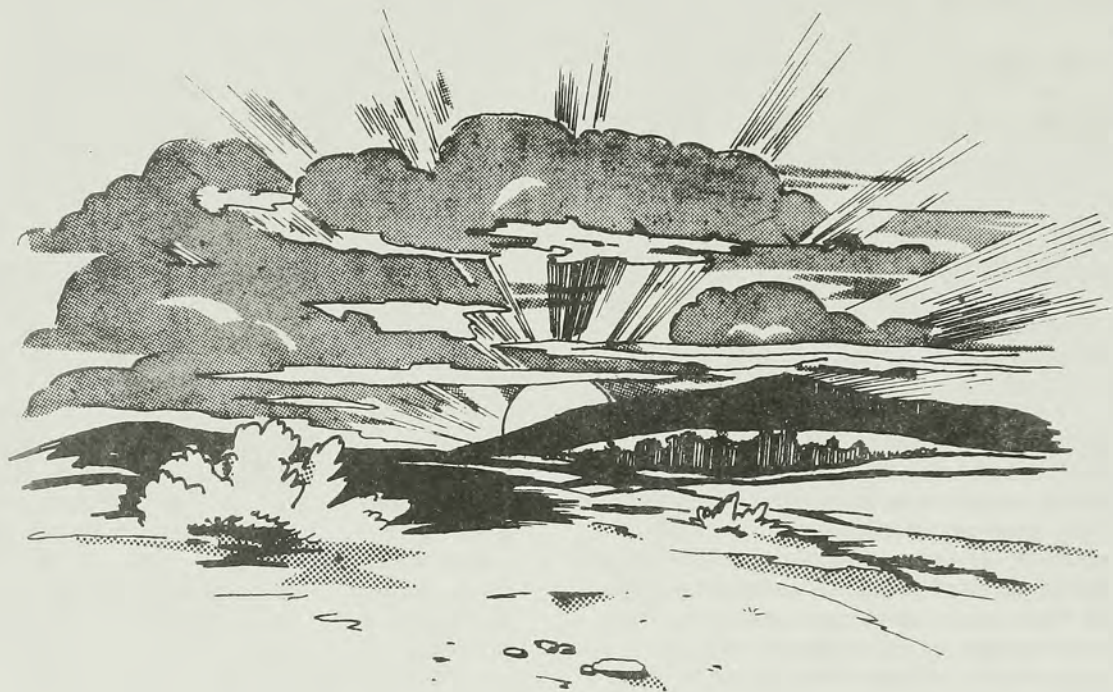
Пізніше Кім познайомився із другим агентом "Бабу". Спільно з ним піймав він двох ворожих офіцерів, які працювали, як шпигуни, на північно-західньому кордоні Індії.

Зробили це так: Бабу вдавав, що він місцевий вельможа, який не любить англійців та уряду. Так він дістав довір'я тих двох шпигунів і якийсь час разом із ними подорожував. Підчас цієї мандрівки Кім вивідав, де в шпигунів переховуються таємні документи. Коли Бабу вже знав це все від Кіма, він приступив до акції: уміло він посварив офіцерів із місцевим святим жерцем-факіром, який користував-

ся великою повагою між місцевим населенням. При цій суперечці один з офіцерів ударив факіра. Це спричинило велике обурення між індійцями, які бачили цю сварку. Счинилась колотнеча, галас. Офіцери, рятуючись, утекли і залишили увесь свій багаж, у якому знаходились їхні документи, записки та інші тайні папери. Кімові тоді вже легко було дістати ці папери і передати голові штабу розвідки.

Варто прочитати цю книжку про Кіма. Вона показує, яку цінну працю може виконати для своєї батьківщини пластун, якщо він відповідно приготований і вишколений.

(за журналом "ПЛАСТУН")

Дорога Подруго!

Дорога Подруго!

Чай ти сам переувважав свою дурману? Якщо ні, ти зробиш це негайно!

Адже тоді будеш менше працювати і менше працювати без перерви!

ГРИ КІМА

Кожний з нас знає звичайну гру Кіма. Вона подібна до того вишколу на таємного агента розвідки, який дістав Кім — про що говорилось в попередньому оповіданні.

Є багато відмін цієї гри. Ось тут подаємо декілька з них. Цікавої та веселої гри!

1) Кожний юнак приносить із собою на східни якийсь предмет. Усі сідають навкруги стола й тримають свій предмет перед собою. По одній хвилині всі ховають свої речі. Гуртковий викликає за порядком ім'я кожного члена гуртка, а всі записують, що даний член приніс — якщо пам'ятають ще! Наприклад:

Юрко — гребінь

Богдан — олівець

..... і так далі.

2) АСОЦІАЦІЇ. Предмети лежать на столі. Юнаки оглядають їх 15 секунд. Тоді гуртковий закриває предмети. Всі виймають записники. Гуртковий тоді читає листу предметів, але не тих, що були на столі, а інших — з яких кожний пов'язаний із якимсь предметом, який був на столі. Наприклад: на столі була голка, олівець, чорнило і т. д. Гуртковий же читає листу: нитки, папір, ручка і т. д. Юнаки ж записують предмети, які були на столі. Наприклад, коли гуртковий читає «нитки», вони пишуть «голка» і так далі.

ІНШІ ГРИ

3) НА КОВЗАНАХ. Юнаки діляться на дві групи, тримаються за руки і стають навпроти один одного, ось так:

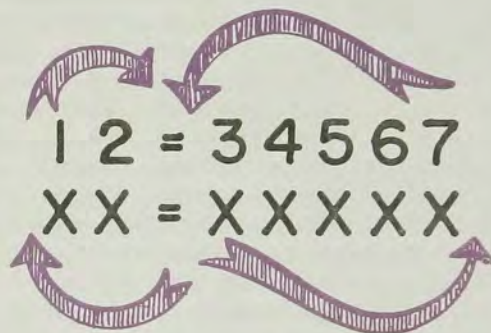
```

1 2 3 4 5 6 7
X X X X X X X
1 2 3 4 5 6 7
X X X X X X X

```

Кожний юнак дістає число. Гуртковий викликає два числа, наприклад: два і три. Тоді юнаки число два і три в кожному ряді підносять руки догори, все ще тримаючись за руки. Всі інші переїжджають попід ці піднесені руки, поміж цими двома пластунами. Група, якої члени швидше переїдуть попід руки і вставляться в ряд, одержує пункт.

Це виглядає так:

Можна грати, поки одна з груп не дістане 5 пунктів. Тоді ця група виграє.

4) РОЗБИТЕ КОЛЕСО. Юнаки стають у коло. Гуртковий викликає числа. Наприклад, Гуртковий кричить: «п'ять»! Тоді юнаки виходять з колеса, розривають його і формуються в коло, де є по 5 членів. Ті, які лишаються, виходять із гри. Гра продовжується, поки не залишиться лише два юнаки, які виграють.

Таємниці цікавого світу

ТАЄМНИЦЯ МАІВ

Глибоко в джунглях (нетрях) південного Мексика і Гватемалі, де сьогодні повзуть лише трійливі гадюки, а поміж віттями старезних дерев клекотуть свої пісні різнобарвні папуги, стоять пам'ятники дивної забутої, колись величної культури. Оброслі ліянами, зіллям, деревами стоять високі мурі святинь, під небо тягнуться стрункі піраміди, а статуї дивних богів дивляться із сумом на руїни колишньої слави...

Хто збудував ці маєстатичні споруди? Де поділись мешканці тих могутніх міст? Що написано тими таємничими гієрогліфами на стінах королівських палат?

Нещодавно лише почали археологи розкопувати ті старовинні міста. Лише нещодавно почали дізнаватись про життя тих таємних людей джунглі — Маїв... Але більшість із їхніх таємниць ще й досі не розв'язана: ми ще не вміємо прочитати їхнього письма, ми ще не

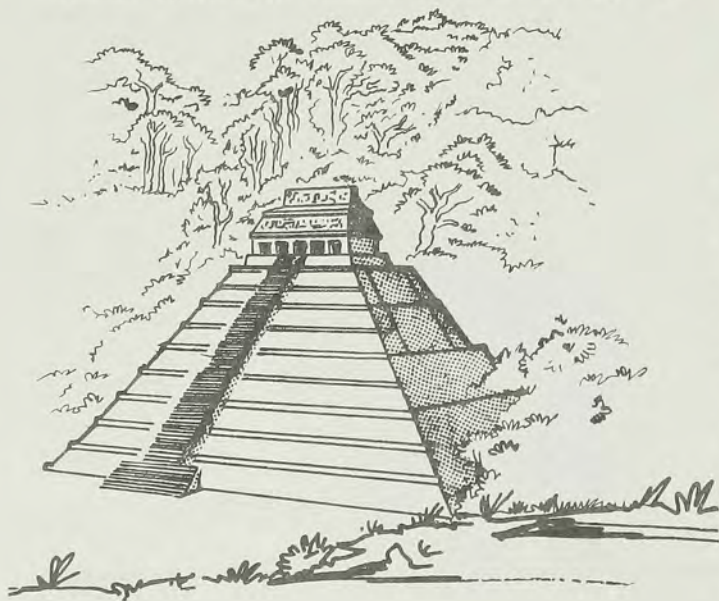
знаємо багато про них. Ми ще не знаємо: що сталося з ними? Де поділись вони? Чому залишили свої великі міста, свої святині і піраміди? Коли європейці відкрили їх, то вже було по всьому — міста стояли порожніми, як і тепер, а мізерні нащадки могутніх колись Маїв жили збіднілі де-не-де по бідних селах у джунглі. Чому? Яка катастрофа зруйнувала цю квітучу колись цивілізацію? Чи були це криваві війни, революції, повстання? Чи були це пошесті, хвороби? Не знаємо.

Скільки ще таємниць не в'яснено! Але й те, що вже відкопано, що вже відчитано, що вже відібрано від дикої джунглі — і це вже захоплює нашу уяву, і це вже дивує величиною досягнень цієї забутої культури. А щороку відкривають археологи щось нове, щось іще цікавіше від попереднього!

Отже, ходімо на таку "туру", на такі оглядини одного із тих старовинних таємних міст. Відвідаймо в нашій уяві місто на Юкатані в Мексику, яке старовинні Маї звали "Чічен Ітса".

Почнімо з найстаршої частини міста — якого початки заховані десь у мряці праісторії. Ідемо по джунглі, продираємось вузькою стежкою. Не раз треба вживати великого ножа—"машеті", щоб пробити собі дорогу. Здалека видно великі горбки, зелені, густо порослі деревами. Але — підходимо ближче: це не горбки зовсім! Це великі споруди-піраміди, на вершку

кожної руїни старовинної святині. Починаємо дряпатись на одну з них — не легко, каміння обсипається, коріння дерев чіпляється ніг. Та вкінці ми на вершку — оглядаємо святиню; подивляємо різьбу на стінах, мозаїку дрібненьких камінців. На нас дивляться із стін очі зміїв, богів старовинних Маїв... Що діялось тут, у цій святині? Чи оцей камінь, на якому посередині вижолоблена ямка — чи це може жертвині? Скільки людей віддано в жертву тут незнанім, забутим божествам? А оцей трон у формі kota-ягуара? Хто сидів на нім? Чи король, чи може священник-жрець?

Сходимо із піраміди, простуємо далі крізь джунглю. Біля стежки багато будинків, але ми йдемо далі. Виходимо на підвищення - платформу. Що це? Ми немов би на величезному столі, який з мило завширшки... Розглядаємось: ні, це таки праця людських рук! Величезна площа, викладена камінням, так на яких 6 стіп завширшки! А на цій площі ціле місто — палати, піраміди, колони, спортові майданчики, святині, дивні будівлі, яких призначення тяжко збагнути... Ось висока округла вежа: це астрономічна обсерваторія, з якої колишні астрономи оглядали сузір'я... Ось написи на стіні, дивні гієрогліфи: це календар старовинних Маїв, який — сотні літ тому — був багато точніший, ніж європейські календарі!

Частину, малу частину, площі відчищено: тут працювали археологи, стараючись відреставрувати руїни. Посередині стоїть велика піраміда, гарна така, біленька... Можна ввійти і до середини її: там трони із перел, у формі ягуара. Біля цієї піраміди палата воїнів із сотнями колон. Біля неї — ярмарок, де колись може торгували предки оцих селян, які тепер живуть у недалекому селі...

Та всього не опишеш: стільки тут цікавого! Можна було б тут провести цілий рік, порпаючись у руїнах, находячи цікаві предмети, статуї, написи... Але ми спішимося, тож ідемо далі.

Із величезної платформи сходимо на мощену дорогу-шлях. Дивуємось — звідкіля така чудова дорога через джунглю? Проста, як стріла, із насипаного каменя. Це теж діло рук роботящих Маїв: у джунглях Юкатану є сотні миль таких прекрасних доріг. Вони колись лучили міста Маїв, а тепер переважно порослі рістнею, забуті... Нещодавно тільки почали їх відчищувати, кусниками: вони ж багато кращі за ті дороги, які збудовані тепер, "модерними" людьми...

Дорога доводить нас до великої і глибокої діри в землі — таке ніби озеречко чи велика криниця. Це природне явище, хоч дивне. Але що роблять усі ці люди над берегом? Бачимо людей, повбраних за нурців, які скачуть у глибину озера і виносять на берег дивні предмети: прикраси, статуетки, глечики. Хто це? Підходимо ближче і починаємо розмову. Ви'являється, що це археологічна експедиція. Оце озеро, над яким стоїмо, це свята керниця, "целоте", старовинних Маїв. Колись, як ще в поблизькому місті процвітало життя, ця керниця відігравала важливу роль в релігії Маїв. Коли була посуха, не було довго дощу, священники-жерці вибирали з-поміж усіх навколишніх дівчат найкращу. Її вбирали в доророцінні шати, напували дивним напоєм. Тоді довга процесія йшла із міста до цієї криниці. Співали пісень, грали на інструментах. Коли прийшла вже над берег керниці, дівчину кидали в воду — це жертва богові дощу. З нею кидали багато дорогоцінних предметів, золото, дорогоцінні камені... Ось і тепер археологи добувають їх із дна озера.

Хотілося б ще й іще лишитись тут, у цій фантастичній дивній країні старовинних Маїв... Та треба прощатись. Треба розповісти про всі ці дива друзям-пластунам, і може хтось із них приїде сюди колись, як археолог, розв'язувати загадки забутих народів.

ЛСО

Король і Карлик

У джунглях Юкатану, поміж руїнами старовинного міста Маїв — Ушмаль — стоїть давнєзна стрімка й висока піраміда. І коли зайде сонце, в околишніх селах старі ді-

дусі розповідають таку легенду про своїх славних предків:

Оця піраміда називається — «Піраміда Карлика». Колись, давно-давно, коли ще країною Маїв володіли горді наші королі, збудував цю піраміду за одну ніч один малий карлик! А було це ось як.

Містом Ушмань володів тоді один дуже лихий і жорстокий король. Усі його боялись і ненавиділи, бо він був дуже кровожерний, дуже велику данину збирав із простого народу. І всі хотіли позбутись його, та ніхто не мав ні сили, ні відваги викликати короля великого на двобій, бо лише так майським звичаєм можна було замінити його.

І жила в Ушмалі стара, старезна баба-яга, яку всі називали старою відьмою. І от одної ночі бачить вона дивний сон: приснився їй Змія-гадюка, що сказав їй таке: «Піди в ліс, там знайдеш зміїне яйце. Із цього яйця народиться славний лицар, який визволить країну з-під ярма».

Ранком баба прокинулась, пішла в ліс — і справді! Знайшла велике зміїне яйце! Вона принесла його до хати, висиділа, як квочка; за кілька днів яйце розкололося і з нього вийшов на світ маленький карлик, так покоління заввишки! І хоч такий маленький був, але дужчий був за десять мужів та ще й розумний такий! Баба тишилась ним, раділа, аж приснився їй другий сон: сниться їй знову Змій, який каже: «Мойого карлика не в хаті тобі тримати, а вислати на двобій із жорстоким королем»!

Баба послухала Змія. Карлик пішов до королівського двору, став перед тронем королівським та й каже: «Ходи, королю, на двобій зі мною!» А король подивився на нього, побачив, що це лише маленький карлик, засміявся, та й каже: «Ну, хто ти такий, що мене на двобій викликаєш? Ти перше докажи, що ти гідний того, тоді я піду боротись із тобою! Ось я тобі дам три завдання, якщо їх усі виконаєш, ось тоді я з тобою поборюся!»

Карлик згодився. Ну король дав йому таке перше завдання: перекинути велику скелю, яка була недалеко міста. Карлик був такий сильний — як уперся, так тую скелю велику й покотив!

Настрашився король. Ану ж може цей карлик і справді великий багатир? У нього ж така сила велика! Що робити? Треба дати карликові таке завдання, щоб ніхто в світі не міг його виконати!

Подував король, подумав. А потім і каже він до карлика: «На друге завдання-спробу маєш за одну ніч вибудувати в місті найбільшу піраміду на цілому світі!»

Зажурився карлик. Ну й як же йому за одну-однісіньку ніч та зробити таке велике діло? Сів на пеньок та й думає. Так і заснув там. А вночі прийшов Змій, батько його, та привів із собою цілу хмару всіляких лісових духів та добродушків, які карлика малого за брата свого вважали. Збудили вони карлика та всі разом поставили за ніч таку високу-високу піраміду-святиню, прибрали її всілякими прикрасами, помалювали. Ніхто в світі ще такої піраміди не бачив!

Ранком пробудився король: дивиться і очам своїм не вірить: де вчора ще були лише кущі, сьогодні стоїть величезна вежа-піраміда! Тепер

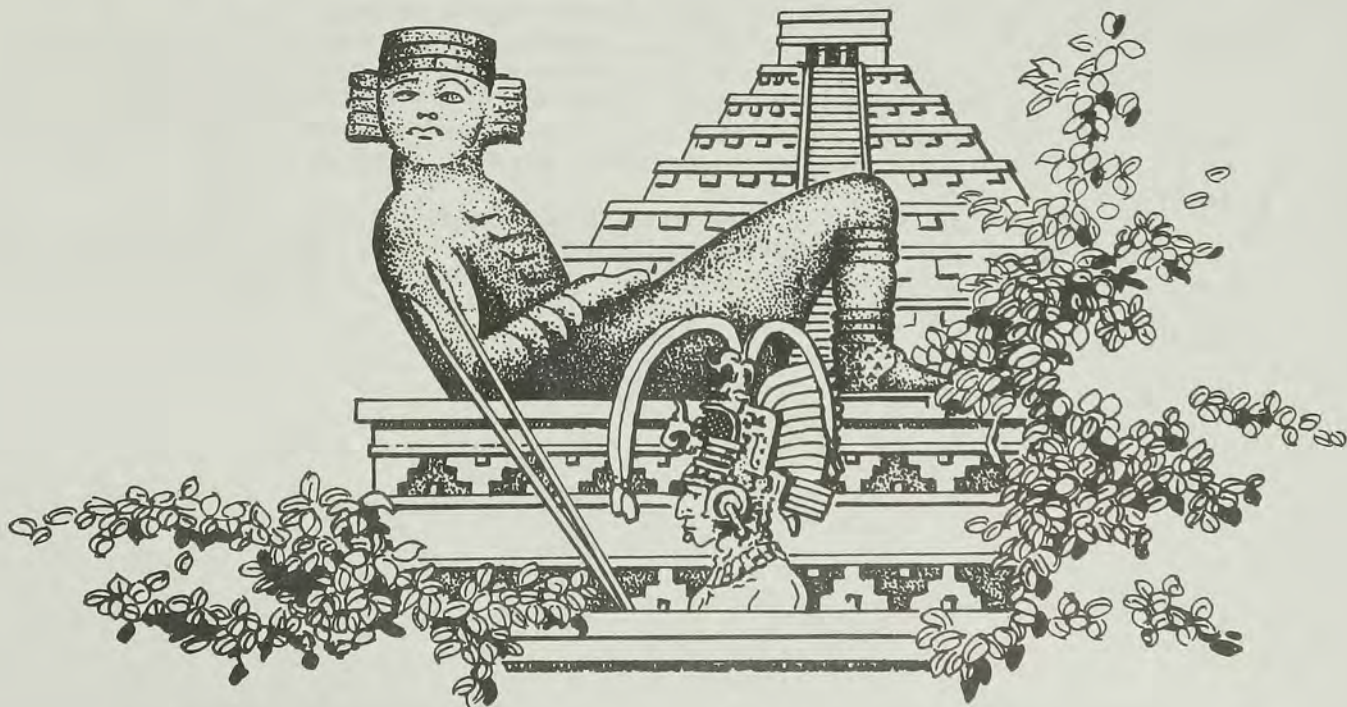
він справді злякався: бачив, що приходить йому кінець. Ну, та залилась йому ще одна спроба для карлика; тож король пішов на хитрощі — вирішив дати таку спробу карликові, щоб той її пережити не міг. Тож прикликав він карлика і ввесь двір свій королівський та й каже: «На третю спробу ти маєш сісти, схилити голову, а на твоїй голові мають розбити 300 лісових горіхів!»

Коли всі це почули, то аж ізжахнулися: лісові горіхи на Юкатані, це такі тверді-тверді горіхи, як камінь. І якщо їх пробувати розбити на голові комусь, то не горіх, а голова розлупається!

Та карлик не настрашився. «Добре» каже, «але, коли розіб'ють мені на голові 300 горіхів, тоді і ти, королю, сядеш, і тоді розіб'ємо 300 горіхів на твоїй голові!» Король згодився — певний був, бачите, що карлик не переживе цієї спроби. Ну сів карлик, поставили йому перший горіх на голозу, взяли каменюку та — лусь! Горіх розбився а карлик ані не моргнув. Бачите, йому мати-чарівниця вичарувала такий кам'яний невидимий щит над головою, тож карлик і не відчув удару.

Ну, лупають карликові горіхи на голові, один за другим, уже тільки один залишився. Бачить король, що біда, та й почав утікати. Та всі воїни та люди не дали вже йому втекти: зловили, привели, посадили, поставили горіх на голову та й ударили по горісі. Але горіх не тріснув, а тріснула голова короля. І так прийшов жорстокому королеві кінець. У славному місті Ушмалі запанував карлик, який володів країною сто років. І буз тоді добробут у країні і всі були щасливі.

А піраміда карликова лишилася і стоїть вона досьогодні, розповідає про славу Маїв.

Хто винайшов кошиківку?

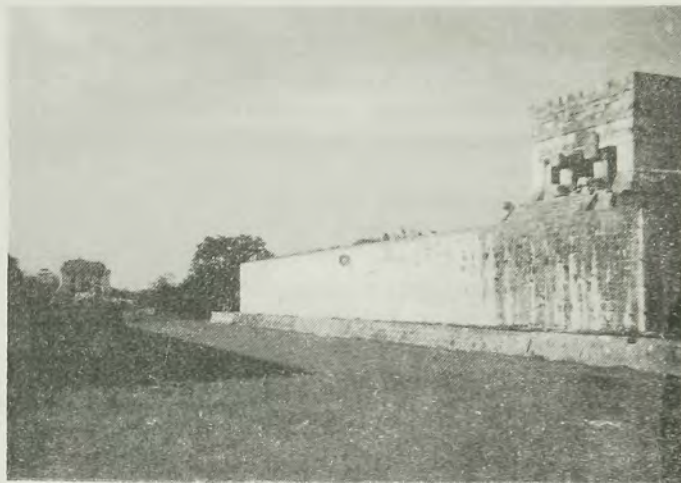
Певно, багато з Вас грає в кошиківку: цю цікаву гру, де є два коші, у які стараємося вкинути м'яча.

Та чи знаєте Ви, яка стара ця гра? Більш тисяча років, у давній давнині, у передколюмбійському Мексику вже грали її! І ніхто не знає, хто її винайшов: чи таємничі Маї з джунглів, чи Тольтеки із високих полонин, чи Запотеки із нижнього Мексика. Знаємо тільки, що сотні, тисячі років тому назад грали її по всьому Мексику, як святу, традиційну гру племен. По всьому Мексику знаходимо великі корти до гри кошівки, знаходимо рисунки, написи, знаходимо навіть часом м'ячі із твердої гуми-кавчуку.

У старовинних Маїв на Юкатані грали цю гру теж і то завзято! Кожне місто мало свою дружину; членів цієї дружини вишколювали в грі вже від малої дитини. Бож від їхньої гри залежала честь цілого міста! А також — і не одне життя...

Правила гри були трохи інші, як тепер у нас. "Коші" не були такі, як наші, а виглядали так: високо в мурі було вставлено кам'яний обруч, але не горизонтально, як наш кіш, а вертикально. Ціллю гри було перекинути м'яч через цей обруч. Але м'яча не можна було дотикатись руками — треба було так уміло вдарити його раменами, чи колінами, щоб м'яч відбився від протилежної стіни і перескочив крізь кам'яний обруч. Зробити це було дуже важко, тож не дивно, що одну гру грали Маї щороку день-за-днем, часом місяцями — поки одна з дружин не зуміла перекинути м'яч, крізь обруч противної дружини. Коли це сталося — дружина ця вигравала.

Тим, що програли, життя не було легке. Їм забирали всю їхню розкішну одягу і прикраси (а грали вони в найкращих строях, які тільки місто могло їм ушити). Та найгірша була доля капітана тієї дружини, яка програла: йому стинали голову і віддавали в жертву богам.

Кукulkan

У святинях Маїв із новіших часів найбільш відомим є всюди зміюка з перами — і статуї, і малюнки оздоблюють кожну колону, кожну стіну. Це Кукулькан — бог-змій. Віру в Кукулькана принесли із півночі, із центрального Мексика. Там звали його Квецалькоатльом — «Змією із перами квецаль-птахи».

Кукульканові складали великі жертви: багато — багато крові людської пролилось для того не-натлого божка. Цей жорстокий змій-ідол найкраще любив людські серця, які вирізували із грудей його жертвов...

Із цим божком пов'язане цікаве повір'я: отож розповідають, що він прийшов на землю у формі білого старого мужа, із довгою сивою бородою. Він став королем, найперш у Мексико, а потому

поміж Маями. Далі — пішов він геть, — поплив на човні в далекий океан. Але обіцяв, що повернеться.

І ось доля хотіла, що саме того року, коли до Мексика мав повернутись Квецалькоатль, із далекої Європи прибули перші білі люди — Кортес із своїми еспанськими вояками, шукачами скарбів (це так звані «конквістадори»).

Прибули вони з океану, були білолиці, бородаті. Хто ж міг сумніватись, що це повернувся до своєї країни бог-змій?

І тому то Кортесові, який мав лише кілька сот воїнів із собою, так легко було підкорити хоробрих Ацтеків і всіх інших Мексикан. Вони мали великі армії із десятків тисяч вояків — але, хто міг боротися проти бога-змія?

НАПИСАВ: РУДІАРД КІПЛІНГ
ПЕРЕКЛАВ: ЮРІЙ СІРИЙ

БРАТИ МОВГЛІ

Був спекотний вечір в Сеонійських горах. Перед сьомою годиною Вовк прокинувся, позіхнув і розправив одну за другою лапи, що потерпели йому від денного сну. Вовчиха лежала, уткнувши морду в землю, а четверо вовченят борюкалися та скакали коло неї. Прохід у лігво був осяяний місячним промінням.

— Ну, — промовив Вовк, — час уже рушати на полювання.

Раптом маленька постать з пухнастим хвостом з'явилася коло проходу, і почулося жалібне вищання.

— Хай щастить тобі в усьому, о могутний Вовче! Хай доля пошле щастя твоїм шляхетним діткам і дасть їм міцні й кремезні зуби! І хай не забувають вони, що на світі єсть і вбогі і голодні...

Се був шакал — Табаки, що скрізь тільки й знав, що жебрачив. Вовки в Індії зневажають Табаки за те, що вони кожному намагаються зробити якусь прикрість і їдять усяку нечисть коло сіл. Але, разом із тим, усі, навіть найсильніші звірі, бояться Табаки, бо вони між іншими звірями в нетрях найбільш казяться. Тоді забувають, що були слабкими та полохли-

вими, бігають лісом і кусають усіх, хто трапляється на шляху.

— Заходь і подивись, як маєш охоту, — сказав суворо Вовк. — Істи у нас нема нічого.

— Для вовка нема, — відповів Табаки, — а для такого нікчемного та мізерного створіння, як я, усяка обгризена кістка придається. Нам, шакалам, не випадає перебирати або вередувати.

Табаки кинувся в глибину лігва, знайшов обгризену кістку, на якій лишалось ще трохи й м'яса, сів і з великим задоволенням почав її гризти.

— Дякую вам за таку щедрю милостиню, — сказав він, облизуючись. — Які ж уродливі ваші шляхетні дітки! Які великі очі у них, а сами ж ще маленькі! А проте й дивуватись тут нема чого! Бо діти королів зроду подають ознаки краси і сили!

Табаки, звичайно, як і кожний інший, знав дуже добре, що не слід так хвалити дітей, бо се накликає біду, — і був дуже радий, що батько та мати не задоволені з тої похвали.

Якийсь час він сидів мовчки, тішучись із того вражіння, яке зробили його слова а потім

лукаво зауважив:

— Шер-хан змінив місце свого полювання. Він буде полювати тепер у цих горах. Про це я чув від нього самого.

Шер-хан — це тигр, що жив за двадцять миль, коло річки Вайн-Ганги.

— Він не має права! — сердито почав Вовк. — За законом нетрів, він не має права перемінити місця полювання, не заявивши про це. Своїм полюванням він наведе жах на всю місцевість на десять миль в околиці, а мені... мені цими днями треба б убити зо дві штуки.

— Не дурно ж мати Шер-хана прозвала його Ленгрі (кривим), — зауважила спокійно Вовчиця.

— Він змалечку шкутильгає на одну ногу. От через те й нападає він тільки на господарську худобу. Усі мешканці коло Вайн-Ганги люті на нього, а тепер він хоче прийти сюди і викликати незадоволення селян проти себе. А потім, коли він буде далеко вже, вони придуть у наші нетрі, випалять тут траву, і нам, з нашими дітками, доведеться звідсіль тікати. Ні, дуже дякуємо Шер-ханові.

— Переказати йому вашу вдячність? — запитав Табаки.

— Геть! — заревів Вовк. — Геть! ступай на полювання з твоїм паном. Для одної ночі ти вже зробив досить лихого!

— Я йду, — спокійно відповів Табаки. — Чуєш реви Шер-хана в долині? Я міг би позбутись клопоту приходити до вас і переказувати його доручення.

Вовк нашорошив вуха і слухав лиховісне протяжне виття тигра. Воно линуло з долини, що розлягалася понад річкою. Шер-хан мабуть не мав сьогодні успіху в полюванні, і йому було байдуже, що про це можуть дізнатися всі, хто жив у нетрях.

— Безглуздий! — промовив Вовк. — Чи можна ж таки полювання починати таким галасом! Невже гадає він, що наші сарни такі, як його телята на селі коло Байн-Ганги?

— Цє! Сю ніч полює він не за сарнами та телятами, — сказала Вовчиця. — Це не інак, як за людиною!

Рєви тигра перейшли в якесь мурчання, що нагадує дзизчання веретена, і здавалося, що наводить жах на карбівничих і циган, які, буди сонні, часто попадають тигрові в пазури.

— Людина! — промовив Вовк і вищирив свої білі зуби. — Пхе! Невже Шер-хан почне полювати за людиною, та до того ще і в наших володіннях?

За законами нетрів (а вони нічого безпідставно не забороняють), звірі не мають права убивати людину: таке убивство накликає в нетрі білих і червоношкурних людей. Вони приходять з рушницями та смолоскипами, і всім звірям від того доводиться терпіти. Звірі ж пояснюють цей закон інакше: по їхньому виходить, ніби заборонено убивати людей тому, що взагалі людина найслабіша і найменш захищена істота в світі, а на таку істоту на-

падати дійсному мисливцеві — великий сором.

Мурчання тигра розлягалось все дужче та дужче і нарешті скінчилося страшенним ревом.

Потім почулося виття. Воно означало, що Шер-хан змилив, полюючи.

— Він змилив, — сказала Вовчиця, — що це таке?

Вовк подався трохи наперед і почув дике мурчання Шер-хана, що плигав то в один то в другий бік, як скажений.

— У цього дурня тільки й вистачило умінь плигнути в багаття карбівничих та обсмалити собі лапи, — промовив Вовк. — Табаки коло його.

— Хтось іде горою, — зауважила Вовчиця, напружуючи одне вухо. — Приготуйся.

Куші злегенька зашелестіли, Вовк приліг і підібрав під себе задні лапи, намірившись плигнути.

Він навіть почав уже той стрибок, не знаючи на кого доведеться наскочити, і в той час, як побачив здобич, зробив неймовірне зусилля, щоб стримати себе. Він тільки підскочив і впав майже на те саме місце...

— Людина! — промурчав він. — Дитина людська!.. Дивись!

Якраз перед ним, ухопившись за гілку, стояла смуглява дитина, котра тільки що починала ходити. Напевне до вовчого лігва ніколи ще не приходила така слабкенька і ніжна крихітка! Вона глянула на вовчий писок і засміялась.

— Це людська дитина? — спитала Вовчиця. — Я ніколи ще ні одної не бачила. Принеси її сюди.

Вовк звик переносити своїх дітей і умів це так робити, що міг перенести ротом яйце, не роздушивши його. Він міцно стиснув свій писок на спині дитини, а коли приніс і поклав перед Вовчицею поруч із своїми дітьми, то на спині не було жодного сліду від його зубів, навіть не вдрапнув дитини.

— Ох, яке ж маленьке! Яке голеньке і сміливе, — ніжно сказала Вовчиця.

Дитина протиснулася між вовченятами і припала до теплого боку Вовчиці.

— Диви, воно також ссе молоко з іншими!

— Глянь, — сказав Вовк, — воно зовсім не має шерсті, і я міг би убити його одним махом своєї лапи. А проте воно дивиться вгору і нічого не боїться.

Промінь місячний, що падав у прохід лігва, раптом зник: величезна, чотирьохкутна голова і плечі Шер-хана протислися в прохід.

Табаки, що стояв за ним, промовив:

— Його світлість, його світлість прийшли до вас!..

— Шер-хан велику приємність робить нам, — сказав Вовк, а очі йому палали гнівом. — Що потрібно Шер-ханові?

— Мою здобич! Людська дитина увійшла сюди, — відповів Шер-хан. — Батько й мати її втекли. Віддай її мені!

Шер-хан дійсно, як і гадав Вовк, плигнув у багаття і роздратувався від болю, посмалив-

ши лапи.

Вовк не злякався розлютованого тигра: він знав, що прохід у його лігво занадто вузький і що тигр не пролізе. Навіть тепер все тіло Шер-хана було як у корчах: він був мов та людина, що намірилася протиснутися в бочівку.

— Вовки — вільна родина, — відповів Вовк. — Ми слухаємо тільки голови нашої родини, і нам нема діла до того, що велить смугнастий убійник господарського товару. Людська дитина — наша; вона вмере тільки тоді, коли ми самі того забажаємо.

— Забажаєте ви! Яке мені діло до вашого бажання! Присягаюсь биком, котрого я вбив, це занадто! Чи довго ще буду стояти я перед цією собачою норою, чекаючи, поки ви виконаєте мої законні домагання? Це питаю я, я, Шер-хан!..

Рев тигра, як грім, заповнили все лігво. Вовчиця визволилася від дітей і кинулася наперед; очі їй блищали в темряві, як дві зелені зірки; вона сміливо глянула в очі тигрові.

— А я, Ракша (чорт), скажу тобі, що дитина моя; чуєш ти, кривий, — моя власна! І вона не буде вбитою! Вона буде жити і належатиме до нашої родини, буде полювати разом з нами. А врешті, — чуєш ти, полювальнику за маленькими, голодними дітьми, ти, що жаб глитаєш та рибу, — вона уб'є тебе! А тепер іди геть звідсіль, бо, присягаюсь сарною, котру я вбила (я не їм господарських тварин), ти повернешся до своєї матері, — ти, осмалений звіре, ще кривішим, ніж сюди прийшов! Геть!

Вовк дивився здивовано на свою люту Вовчицю. Шер-хан не боявся Вовка, але не міг устояти проти Вовчиці: він розумів, що перевага буде на її боці, і що вона буде битись на смерть. А тому він з мурчанням виліз із проходу, а потім, відійшовши геть, закричав:

— Кожний пес сміливо гавкає в своєму дворі. Побачимо, що скажуть звірі про це вигодування людських дітей. Вона моя і рано чи пізно не мине моїх лап. Ух, ви розбійники з волохатими хвостами...

Вовчиця, захлинаючись від злості, кинулася знов до дітей, а Вовк зауважив:

— Воно Шер-хан каже діло. Дитину треба показати всій нашій родині. Ти постановила лишити її у себе, мати?

— Лишити її у себе! — нервово відповіла Вовчиця. — Вона прийшла до нас голісінька, сама, серед ночі, голодна; а проте вона не боялася! А той кривий чорт убив би її і втік би назад до Вайн-Ганги. А тутешні селяни почали б мститися над усіма нами і полювали б по всіх наших притулках. Лишити її коло себе? Авжеж, лишу. Лежи спокійно, жабеня. Ти будеш Мовглі, дам тобі ймення Мовглі, як жабеняті, і настане час, і ти почнеш полювати за Шер-ханом, як він тепер полює за тобою.

— Але що скаже ще наша родина? — зауважив Вовк.

В законах нетрів постановлено, що кожний вовк, як одружиться, то може відділитись від своєї родини; але коли діти його виростуть такими, що вже зможуть триматись на ногах, він мусить привести їх на раду родини, що збирається щомісяця в місячну ніч, щоб вона їх бачила. Після таких оглядин вовчєнєта можуть іти куди хочуть, але ніхто з дорослих вовків не має права вбивати їх, поки не вб'ються вони в силу і не почнуть полювати за сарнами.

Вовк дочекався, коли його діти підрости, і в ніч, призначену для ради, повів їх, Мовглі і Вовчицю на Скелю Ради, — на вершок гори, де могло поміститись щось із сотню вовків. Голова родини Акела, був великий сірий саміт-

ний вовк, найрозумніший і найсильніший між вовками; він давно вже прийшов сюди і лежав на самому вершечку, простягшись на весь зріст. Нижче сиділо більш сорока вовків різного зросту і масти, починаючи від мурих і вже посивілих від старости, і кінчаючи темними трьохлітками. Самітний вовк керував родиною вже на протязі року. В часи своєї молодости він двічі попадався у вовчу яму, а раз його так били, що він аж зімлів, і всі уважали його вже мертвим. Таким чином він з власного досвіду знав звичай людські.

Діти борюкались і бавилися одно з одним у середині кола, де сиділи їх батьки та матері. Часом хтонебудь із дорослих підходив до того або іншого вовченяти, уважно дивився на нього, а потім тихенько повертався до свого місця. Іноді яканебудь ніжна мати випихала свою дитину далі від інших, на місячне світло, щоб краще його оглянули... А Акела кричав із свого шпиля:

— Ви знаєте закон?.. Ви знаєте закон? Придивляйтесь уважніше, о вовки!

А стурбовані матері проказували теж за ним:

— Дивіться, дивіться уважніше, о вовки!

Нарешті настав час показати усім хлопця, і шерсть на шії вовчиці настовбурчилась, — Вовк випхнув Мовглі-жабеня, — так вони його звали, — на середину кола, а він там сів, сміявся і бавився камінцями, що виблискували проти місяця.

Акела, не підносячи голови від лап, почав свій одноманітний крик:

— Дивіться уважніше!

Глухий рев почувся із-за скель і голос. Шер-хан кричав:

— Дитина — моя! Віддайте її мені! Що спільного між вільною родиною і людською дитиною?

Акела навіть і вухом не ворухнувся і провадив далі:

— Дивіться, вовки, уважніше! Яке діло вільній родині до вимагань чужих? Дивіться уважніше!

З усіх боків почувся глухі реви, а молодий чотирирохлітній вовк звернувся до Акели з такими словами, як і Шер-хан:

— Нашо вільній родині людська дитина?

А закон нетрів каже, що коли виникає незгода щодо прилучення дитини до родини, то питання це обговорюється принаймні двома членами родини, але тільки не матір'ю чи батьком дитини.

— Хто буде говорити за дитину? — спитав Акела. Хто буде говорити з членів вільного товариства?

І не чути було відповіді, а Вовчиця, побачивши, що діло може дійти до бійки, приготувалася до неї. Вона почувала, що це буде остання бійка.

В той час ледачий мурій ведмідь Балу, єдиний звір іншої породи, що мав право бути на раді родини, — старий Балу, що вчив вов-

ченят законів нетрів, що мав право ходити всюди, де тільки хотів, бо він уживав до їжі тільки горіхи, коріння та мед, так у той час став він навдибки.

— Людська дитина, людська дитина, — промовив він. — Я кажу про людську дитину. Яку шкоду зробить нам людська дитина? Я не можу говорити красно, але говорю правду! Хай вона належить до нашої родини. Я сам буду її вчити.

— Треба ще одного, — промовив Акела. — Балу, учитель наших дітей, сказав своє слово. Хто ще має що сказати після Балу?

Чорна тінь промайнула в колі. То була Багіра, пантера, чорна вся, як сажа, але з плямами, такими, які мають усі пантери. Ті плями блищали й вилискували проти місяця, як намальовані.

Усі знали Багіру і всі її боялися, бо була вона хитра як Табаки, смілива як дикий буйвіл, і байдужа, як слон. Але голос у неї був солодший за мед, а шерсть м'якша за пух.

— О Акело і вільна родино! — замурчал вона.

— Я не маю права бути на вашій нараді, але за законами нетрів, коли виникає суперечка з приводу прилучення до родини дитини, дозволяється покласти за неї викуп. І закон нічого не каже про те, хто має і хто не має права дати той викуп. Чи так я кажу?

— Гаразд, гаразд! — закричали молоді вовки, котрі завжди голодні. — Слухайте Багіру! За дитину можна покласти викуп. Так каже закон...

Я знаю, що не маю права тут говорити, але як дозволите ви мені...

— Говори, говори! — гукнуло з двадцять голосів.

Убивати голу дитину — сором. Крім того, вона може стати вам у пригоді, як підросте. Балу казав за неї. Я, із свого боку, до слів Балу прикладу викуп — бика і товстого бика, тількищо вбитого, котрий лежить не далі, як за півмилі звідсіль, — коли ви згодитесь прийняти людську дитину до своєї родини, як велить закон нетрів. Чого ж тут вагатись?

Піднялося виття двадцяти голосів.

— Та в чім же річ? Вона помре в часи зимових дощів. Її спече наше гаряче сонце.

— Яку шкоду може зробити нам гола жаба?

— Приймемо її до нашої родини! Де бик. Багіро? Беремо викуп!

І знову почувся крик Акели:

— Глядіть уважніше, глядіть уважніше, о, вовки!

Мовглі був так захоплений своїми камінцями, що не звертав жодної уваги на вовків, котрі підходили до нього один за одним, щоб розглянути. Потім всі вони пішли з гори в долину по м'ясо вбитого бика, а лишилися тільки Акела, Багіра, Балу, та сім'я вовків Мовглі. Довго ще розлягався рев Шер-хана; він страшенно був лютий, що не віддали йому Мовглі.

— Довше реви, — промурчала собі у вуса Багіра. — Прийде час, коли ти іншої заспіваєш через оцю голу штучку. Коли цього не буде, то виходить, що я цілком не знаю людей.

— Справа скінчилася добре, — промовив Акела.

— Люди і їх діти дуже розумні. Пізніше він може бути головою родини.

— Так, коли в тому буде потреба, — зауважила Багіра. — Бо ніхто ж не буває головою родини до кінця свого життя.

Акела не відповідав. Він думав про ту страшну мить, що настає для голови кожної родини. Коли голова позбавиться сили і знеможіє, то вовки убивають його, а новий голова заступає його місце, щоб бути у свій час теж убитим.

— Візьми хлопця, — сказав він вовкові, — і виховуй його так, як виховується кожний з нашої вільної родини.

Таким чином Мовглі був прилучений до родини вовків у Сеонійських горах, завдяки убитому бикові та доброму слову Балу.

Минуло одинадцять літ. Мовглі ріс і виховувався з вовчатами, хоч вони, звичайно, зробилися вовками раніше, ніж він став хлопчиком підлітком. Вовк-батько навчив його всього, що треба знати тому, хто живе в нетрях, і наука відбувалася до того часу, поки найменший шелест у траві, найменше зідхання гарячого повітря, кожний крик сови над головою, найменше тремтіння води від руху маленької рибки — стало для Мовглі цілком зрозумілим.

Від Балу він довідався, що мед і горіхи такі ж смачні, як і сире м'ясо... Від Багіри навчився він лазити по деревах. Вона лягала на гілку і кликала його.

— Ходи сюди, маленький братіку.

Спочатку Мовглі кепсько видався, але потім навчився лазити між віттями дерев так гарно, як яканебудь сіренька мавпа.

Був він завжди і на Радах на скелі, коли сюди сходилася родина і, між іншим, помітив, що коли він уперто дивиться в очі якомунедбудь вовкові, то той не міг цього витримати і заплющував свої очі. Це його тішило, і він часто так робив.

Хлопець часто виймав шпички терну з лап своїх друзів: вовки дуже страждають від тих шпичок, що попадають їм у лапи.

Іноді вночі сховався він із гір на оброблені царини і з цікавістю дивився на хуторян та їх мешкання. Але до людей ставився з недовір'ям з того часу, як Багіра показала йому чотирьохкутний будиночок із дверцятами, що могли самі падати і затуляти прохід. Будинок той був захований у нетрях так, що раз Мовглі мало не попав туди. Багіра сказала, що то була пастка.

Більш усього сподобалося йому ходити з Багірою в глибину нетрів, у темне гаряче серце лісу, і спати там удень у часі спеки, а вночі слідкувати за тим, як полює Багіра. Коли вона була голодна, то вбивала направо й наліво. Так робив і Мовглі — за одним тільки виїмком.

Коли він підріс остільки, що міг усе розуміти, то Багіра пояснила йому, що він не повинен ніколи займатись господарського товару через те, що до родини був прилученим ціною смерті бика.

— У нетрях усе твоє, — казала Багіра, — ти можеш убивати всякого, кого подужаєш, але ж через те, що бик викупив тебе, ти не повинен ніколи убивати для їжі ні старого, ні молодого господарського товару. Такий закон нетрів.

І Мовглі з довір'ям слухався тої поради.

А тим часом хлопець усе ріс і вбивався в здоров'я та силу.

(Продовження в наступному числі.)

ЧИ ЗНАЄШ, ЩО ...?

● Майже три четвертини поверхні землі покриті водою — океанами, морями, озерами? В цих морях та океанах є 330 білйонів кубічних миль води... Найбільший океан у світі — це Тихий Океан абож Пацифік. Поверхня його — 64 тисячі квадратних миль. Крім того є ще три океани: Атлантийський, Індійський та Північний — Арктичний. Є ще Антарктичний, він обмиває безлюдну Антарктиду, землю на південному полюсі. Ці два останні майже завжди покриті льодовою покривом, з якої відколюються крижини (айсберги), що є небезпечні для пароплавів.

● Найвища в світі гора, Еверест, має 29,028 стіп висоти, але найбільша в світі досліджена глибина океану є 35,800 стіп. Ця глибина знаходиться коло островів Маріяна на Тихому Океані. Гора Еверест могла б сховатися без сліду в цій безмежній глибині...

● Щойно недавно зіп'ялася перша людина на найвищу гору, Еверест (в 1953-ім році здобув її альпініст Е. Гіларі), але великі глибини океану стали доступними людині ще пізніше — у 1960-ому році французький учений Пікард та американський офіцер Волш досягнули глибину 35,800 стіп у спеціально до того збудованому човні (т. званий «батискап»), якого стіни, грубі на декілька стіп могли витримати величезний тиск води на такій великій глибині.

● Дно моря не є рівне, тільки покрите височезними підводними горами, ярами, долинами, горбами... По дні моря тягнуться довгі і високі пасма гір, яких вершки нераз такі високі, що виходять понад поверхню океанів у офрмі островів. Ті шпилі не раз вищі від найвищих хребтів на суходолі.

● Навіть у найбільших глибинах океанів живуть риби та інші тварини. Вони звичайно мають дуже дивні офрми; одначе в ніякому акварію на землі не можна побачити тих фантастичних риб: вони живуть під таким тиском води, що коли б ми пробували витягнути їх на поверхню моря, вони експльодували б (вибухли б як бомба).

● У глибині океанів панує вічна пітьма; соняшні промені не доходять туди ніколи. Тому багато із глибокоморських риб мають своє власне освітлення — яке є немов окремі «лямпки» на їхньому тілі. Ті «лямпки» видають синяво-біле світло, подібне до купальських мушок. Деякі риби можуть «умикати» і «вимикати» те світло з власної волі...

● У морях живе безліч різних родів тварин. Кажуть, що нема такої групи створінь, якої представники не жили б у морі... Правдоподібно, що все життя почалося в морі, а щойно пізніше деякі створіння вилізли на суходіл, де принатурились до поживи і підсоння.

● Найбільші в світі створіння жувуть у морі. Це — кити, які часом доходять до 100 стіп довжини, а важити можуть понад 150 тон! Кити виглядають, немов риби, але вони не риби, а ссавці (подібно, як пси, коні, люди). Кити живуть переважно в Антарктичному або Арктичному льодових океанах.

● Але побіч цих велетнів тваринного царства, є в морі безліч інших тварин. У кожній краплині морської води можна знайти маселенькі, мікроскопійні тваринки, які творять так званий «планктон». Планктон складається із багато різних родів живучих «грудочок»; переважно це одноклітинні напівтварини, напівростини. Планктоном живляться більші морські тварини: риби, молюски тощо.

● Може найбільш цікавими тваринами моря є восьминоги. Восьминоги, разом із острицями, належать до родини молюсків. Восьминоги бувають різних розмірів: то маленькі, на кілька інчів, то величезні, на багато десятків стіп. Плавають вони таким способом, що наповняють своє тіло водою, а потім мов ракета, «вистрілюють» цю воду назад себе. Цим способом можуть дуже швидко порушатися. Деякі восьминоги захищаються перед ворогами тим способом, що випускають, у випадку небезпеки, чорне густе «чорнило». Ворог тоді їх не бачить, і це дозволяє їм утекти.

майстеркування

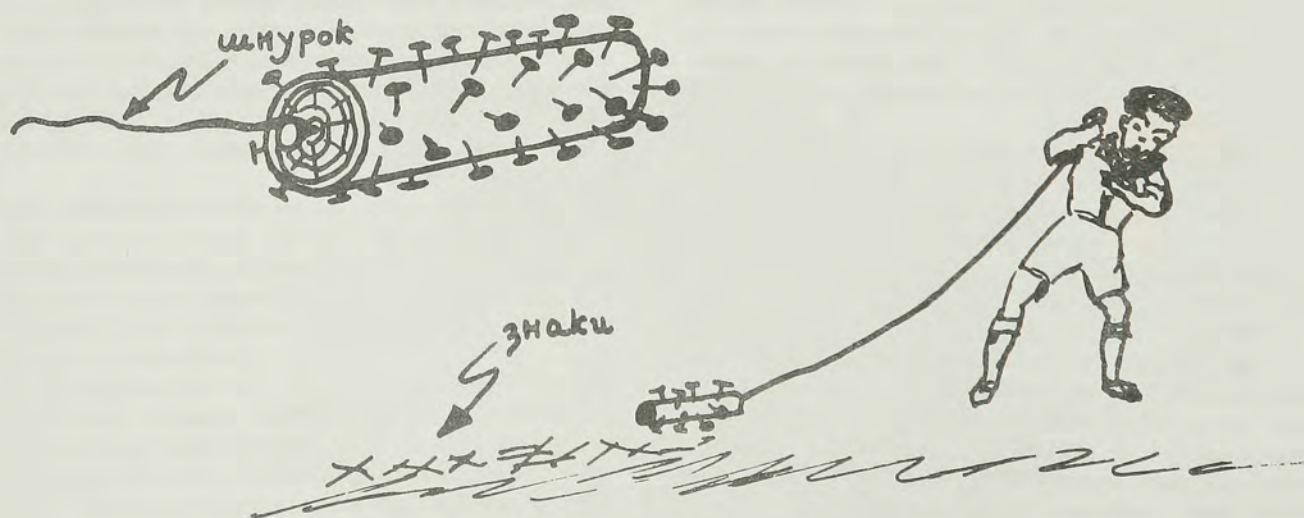
Зимова і рання весняна пора до слідження дуже пригожа. Для новиків у цій ділянці подаємо простий приклад, що дуже допоміжний при слідженні.

Знайти колоду, круглу, глибиною приблизно на 6 інчів. Із неї відріж полінець інчів із 16 завдовжки. Уважай, щоб колода не була гнила або спорохнявіла. Якщо ж вона дуже суха, намочи її в воді на всю ніч, щоб не трісла, коли будеш у неї вбивати цвяхи.

З одного кінця колоди в саму середину вкрути міцний гачок. До цього гачка опісля прив'яжеш шнурок.

Роздобудь цвяхи довжиною приблизно в три інчі. Тоді молотком повбивай ці цвяхи в різних місцях колоди та з усіх круглих боків, але так, щоб вони виставали з колоди всі на однакову відстань, приблизно півтора інча. Можеш цвяхи вбивати в нерівномірних відступах, але так, щоб ціла колода була густо набита цвяхами.

Твій «знакувальник» тепер готовий. При вправах слідження або теренових грах можеш тягнути його за собою на шнурку, і він буде лишати сліди не тільки на м'якому терені, але навіть і на кам'янистому.

ЗБУДУЙ ЦЕЙ ПРОСТИЙ ПРИЛАД ДО СИГНАЛІЗАЦІЇ СВІТЛОМ

Знайди дощину півінча завгрубшки, відріж кусник величиною 7 на 5 інчів та вигладь її гарно з усіх боків шліфувальним папером. Можеш її потягнути шелаком, щоб вона краще виглядала.

Дістань круглу батарею до лампки (один елемент, на півтори вольт). Із тонкої бляхи, розміром 2 на 4 інчі, вигни клямру (як показано на рисунку число 1) довкола батареї так, щоб батарея щільно в неї входила.

Рисунок число 1.

Зроби дві дірки (пробий цвяхом) на споді клямри та прикрути її двома шрубками до дощени, як на рисунку число 2. Уживай мідяні шрубки, а під їх головки причепи грубший мідяний дріт. Упевнися, чи в місцях, де дріт доторкає до головки, він не має ізоляції.

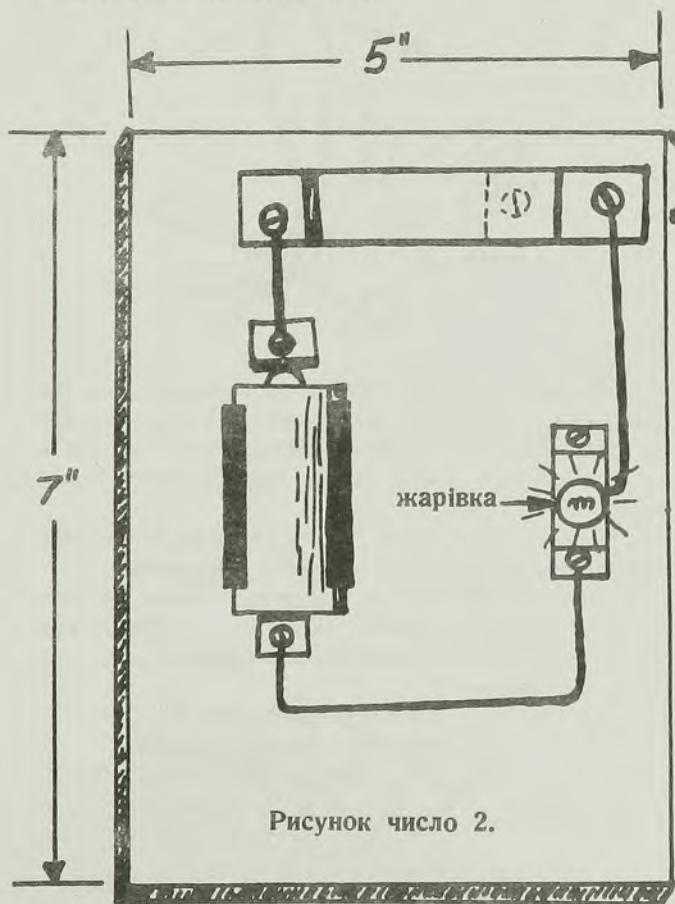

Рисунок число 2.

Дістань жарівку на півтора вольт (на одну батарею), та зроби для неї гніздо. Для цього витни кусень бляхи, можливо мідяної, розміром 1 інч на 4 інчі, поверти дірку в середині та випиловуй її доти, доки зможеш укрутити в неї жарівку. Тоді зігни її обидва краї, як на рисунку число 3, пороби в них дірки і пришрубуй до дошки. Під одну шрубку причепи дріт, що йде від батареї.

Зараз під отвором, в який укручується жарівка, укрути мідяну шрубку, а під нею прикріпи мідяний дріт, що йде до ключа. Жарівку вкрути так, щоб її спід досягав до тої шрубки та її притискав.

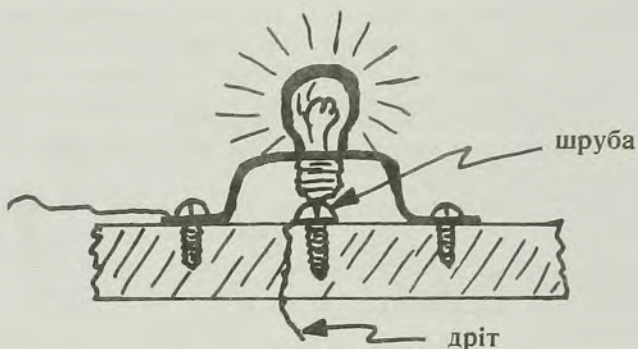

Рисунок число 3.

Ключ зроби з бляхи, по можливості мідяної. Витни шматок бляхи розміром 3/4 на 3 інчі, зігни її, як на рисунку число 4, зроби дірку на кінці, який прикрутиш до дощени, та прикрути шрубкою, під яку причепи мідяний дріт з другого кінця батареї. Під другий кінець ключа, що є над дощиною, прикрути мідяну шрубку, під яку причепи дріт, що йде до другої шрубки під отвором на лампку.

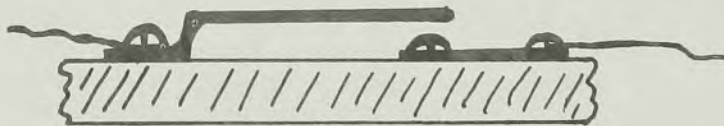

Рисунок число 4.

Сигналізаційний апарат готовий. Кожний раз, що притиснеш ключ, лампка засвітить. Якщо з часом треба було б сильно тиснути ключ, щоб лампка засвітила, прочисть дрібнопісковим шліфувальним папером контакти ключа (стик між бляшкою і шрубкою).

Гокус-покус

(ЗІ ЗАПИСНИКА ЧОРНОКНИЖНИКА: ШТУКИ МАГІКИ)

Гокус-покус! Домінікус фідрімokus!

Починаємо наступні сходи́ни магіків-юнаків...
Чари-мари, паххх...

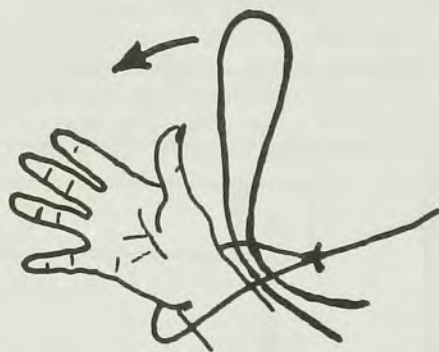
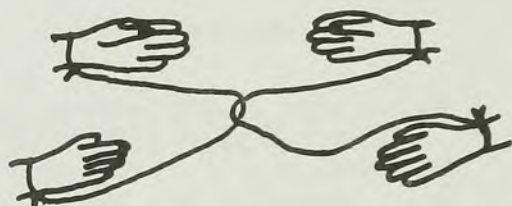
Сьогодні розкажемо Вам, як показати кілька важчих магічних штук. Ви вже певно навчилися добре штуки із попереднього нашого числа; чи вдалися? Чи зуміли Ви ними дивувати своїх товаришів?

1) УГАДУВАННЯ МОНЕТ. Перша наша штука має до діла із грішми-монетами. Викличте із публіки одну особу. Дайте їй у руку одностовову монету, а в другу десятицентовку. Після того скажіть, щоб ця особа помножила вартість монети, яку держить в правій руці — вісім разів (або на якесь інакше паристе число); вартість монети в лівій руці має ця особа помножити на сім (чи яке інше непаристе число). Тепер нехай ця особа сама додасть суму двох множень і скаже Вам це число (суму). Тоді Ви вгадуєте, яка монета в котрій руці.

Спосіб: Якщо сума є паристою, то він держить в правій руці один цент. Якщо сума є непаристою, то в правій руці він держить десятицентовку.

2) ШТУКА З ДВОМА ШНУРКАМИ

Пластуни знані з того, що вміють в'язати і пристосовувати вузли в практиці. Тут покажемо вам, як можна знання вузлів використати в практиці «магіки». Отож, виберіть дві особи з товариства і зав'яжіть їм руки, як подано на рисунку. Після того, скажіть їм, щоб вони якимось розділили свої шнурки (але не можна їм перетинати чи розв'язувати при руці!). При тім є багато сміху, бо зв'язані особи пробують різні способи, але безуспішно — і то в дуже смішній формі.

Спосіб, як їх розділити: взяти середину одного шнурка і перетягнути його попід зав'язану петлю на руці. Тоді далі перетягнути ключку, яка створилася цим способом понад руку і знову попід петлю.

Тепер обидві руки далі зв'язані шнурком, але обидві особи вже звільнені один від одного.

Якщо ви зробите це вправно і метко, то глядачі не помітять вашого способу, а ціла штука може бути доброю товариською грою.

Тож —

до наступного разу
Абра-а-а Кадабrrrra-а-а!

Ваш — Чорнокнижник

ВІДГАДАЙТЕ!

Відгадайте назви творів Лесі Українки: кожна риска і квадрат заступають одну букву. Читаючи квадратики згори вділ одержите ім'я ЛЕСЯ.

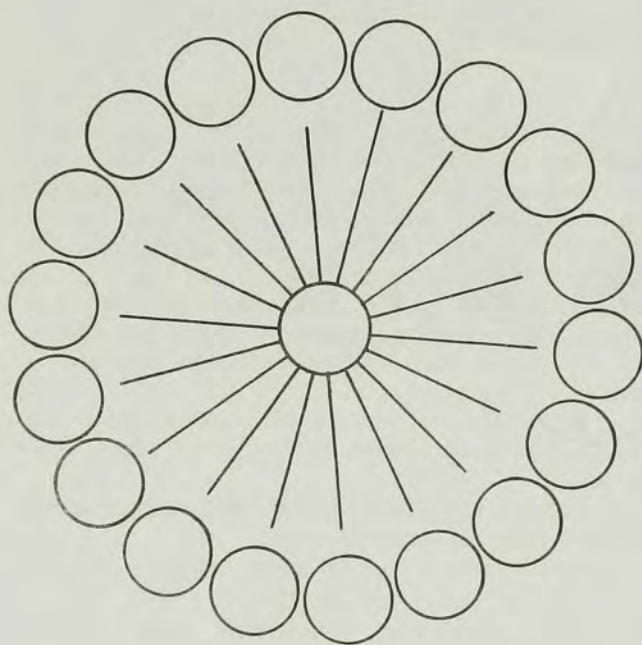
перший вірш Лесі Українки
назва драматичної поеми (з грецької мітології)
назва драми, в якій уживано народні повір'я Волині, назви драми (жіночий титул)

```

— — — — — □ — —
— — — — — □ — — —
— — □ — — — — — — — —
— — □ — — — — —

```

В цих дев'ятнадцяти кружках розставте числа від 1 до 19 так, щоб сума чисел у будь-яких трьох кружках, що лежать на одній прямій, дорівнювала 30.

ІСТОРІЯ З ГОДИННИКАМИ

Така притрапилась мені історія: однієї суботи, по обіді дивлюся я на свій годинник на руці — а він стоїть! Попсувався... Ну, нічого, кажу собі, є в мене великий годинник у кімнаті, на стіні — подивлюся на нього, то й знатиму, котра година. Але нещастя не ходять одинцем: дивлюсь я на годинник на стіні, а він теж стоїть — я вчора забувся накрутити його...

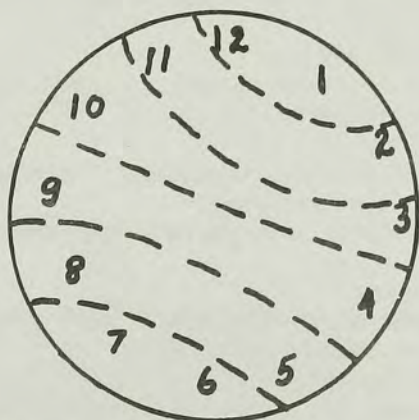
Немає ради, треба йти до годинникаря. Але поки вийшов я з хати, я накрутив великий годинник на стіні і наставив його навгад на двадцять хвилин по другій. До годинникаря було досить далеко. Коли прийшов я до нього, великий годинник на полиці в нього показував годину 2-га 40. «Чи це правильна година?» — питаю його. «О, так, це дуже точний годинник!» — відповів він. Я собі це добре запам'ятав. У годинникаря забарився я точно 10 хвилин. До хати йшов тією самою дорогою, що й передше, отже до і від годинникаря йшов однакове число часу. Коли прийшов до хати, годинник на стіні показував за десять хвилин четверту. Ну, але це не була правильна година, ні? Та я знав точно, на яку годину наставити годинник!

А чи знаєте Ви?

РОЗГАДКИ ЗАГАДОК

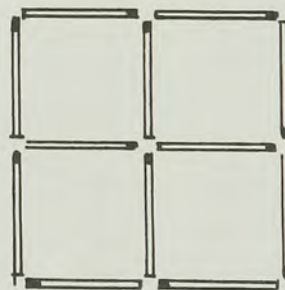
із попереднього числа 1/1 січень 63

1)

2) $(33 \times 3) + (3 : 3) = 100$

3)

4)

На першу тарілку треба покласти 1 горіх, на другу — 2, на третю — 3 і т. д., на дев'яту — 9 горіхів. Тоді $1 + 2 + 3 + 4 + 5 + 6 + 7 + 8 + 9 = 45$ горіхів.

Три школярі хваляться:

— Я — перший у класі з математики! — каже один.

— Я — перший у класі в руханці! — говорить другий.

— Так, але я завжди перший з класи, коли задзвонить дзвінок! — закінчує третій...

На лекції українознавства учитель питає Юрка:

— З чого був найбільш знаний Тарас Шевченко?

— Зі своєї пам'яті! — випалив Юрко.

— О, а то чому? — питає здивований учитель.

— Бо я бачив на Союзівці таку статую: "Пам'яті Шевченка!"

Ще один шкільний жарт:

Учитель питає Юрка:

— Де можна знайти слонів?

Відповідь: "Слони — це такі великі створіння, що їх дуже тяжко загубити, тож і знайти їх ніде не можна..."

А ще один:

— Юрку, назви п'ять речей, у яких є масло!

— Масло, сир, морозиво і дві корови, прошу учителя!

З оповідань Вуйка Микити:

"Як я ще був молодий, то раз поїхав на екскурсію на північ — поміж білі ведмеді і льодові гори. Алеж було тоді зимно! Так було зимно, що нам замерзла свічка і ми не могли її загасити!"

Ну, але то нічого! На другий день зробилось ще зимніше... Було так холодно, що, коли ми говорили між собою, наші слова замерзли і падали на землю, як грудки льоду! Треба було їх смажити на вогні, щоб довідатись, що твій товариш казав до тебе!

Ну, та на третій день стало вже найзимніше. Мій товариш скочив з криги на кригу, аж тут — гульк! — так і замерз подорозі і завис у повітрі...

Що, скажете, що це неможливо? Що він мусів упасти на землю, бо так каже закон гравітації?

Але, де там! Бачите, було так зимно, що й закон гравітації замерз теж!.."

У юнацькому таборі. Юрко сидить на дозвіллі і пише листа. Кричить до Ромка, який сидить на сусідньому ліжку:

— Ромку, можеш позичити мені свій олівець?

— Добре, Юрку!

— А може позиши мені сторінку паперу зі свого записника?

— Ну, добре.

— А може маєш випадково і коверту?

— Так, маю ще одну!

— А можеш відступити мені поштовий значок?

— Агааааа...

— А як будеш проходити повз поштову скриньку, то вкинеш мого листа?

— Ну, добре...

— Ромку, ти справжній приятель! Тепер ще дай мені адресу своєї дівчини, щоб я міг цього листа заадресувати!

“Мамо одне питання: чи все ще є зимно надворі?”

Впорядник: — Ти краще все слухай і мотай на вуса.

Юнак: — Друже, але я ще навіть не голюся...

Юрко: Знаєш, вогонь можна запалити зовсім легко за допомогою двох патичків.

Роман: Так, я знаю, зокрема, коли один з них є сірником...

Дві блохи вийшли з кіна. Тоді одна питається другу:

«Ну, як — підемо пішки додому, чи візьмемо пса?»

Яка худобина чи птаха є найбільше корисною?

— Курка!

Чому?

— Бо її можна їсти і перед, і після народження...

Яка є різниця між фортепіаном та слоном?

— ???

— Фортепіан можна заслонити, а слона не можна зафортепіанити...

Учителька в школі: — Знаєте, що при високій температурі речі поширюються, а при низькій зменшуються. Дайте приклад.

Юнак: Уліті дні довгі, а взимі короткі.

Продавець стукає в двері. Ніхто не відповідає. Тоді він питається новака, який сидить на сходах.

— Чи мама вдома?

— Так, прошу пана.

— То чому ніхто не відповідає, коли я стукаю???

— Бо ми тут не живемо, прошу пана...

Під час Ювілейної Зустрічі були також і новачки, які відзначалися своєю поставою та добрими успіхами. Сказав їм командант, що діти повинні ніколи переривати, коли старші говорять. От і всі новачки послушали. Якось під час обіду командант заговорився, а один новачок кілька разів хотів забрати слово, але не міг. Коли ж командант дав йому змогу сказати щось, то Юрчик сказав: «взе запізно. Ви все з'їли гусиницю із салатою...»

ПЛАСТОВІ УСМІШКИ

13 ЗАПИСНИКА СТ. ПЛ. ЯРКА КОЗАКА, ЧМ

ПЕРЕГЛЯД.

ДОБРЕ ДІЛО.

